

Самур

№ 4 (157) 2004-йисан 23-апрель

1992-йисан январдилай акъатзава

РЕДАКТОРДИН ГАФ

ВИ РАКИАРАР ГАТАЗВАЧТИА ДУСТАРИ

Гатфарин сел алахьдайвал, ван алаз,
Дустарин луж алахьна зи квалелай.
Абур патал гьар са кардихъ къуьн галаз,
Бахтлу йикъар кими хьанач килелай.

Ахъа хьана риклер марвард цуьквер хьиз,
Лугьуз, хьуьрез, аялар хьиз авай чун.
Фикирдин гел хьайилани вилерал,
Къакъуд хьанач садавайни чавай чун.

Гьуьлуьн кланяй жагъурдай хьиз инжияр,
За жувазди дустар сад-сад хкяйда.
Тавдин квалел ацлай суфра, ацлай рикл,
Абрун вилик за хвешила экляйда.

Дад жедани дуст авачир уьмуьрдихъ,
Гьар дуст заз чиз, са экв гудай чирагъ я.
Рикле чими, хьуьтуьл гьиссер авайда,
Вучда яцлу гафарикай алаз яргъ?

Эциг мийир вуна къакъан дарамат,
Ви ракиарар гатазвачтиа дустари.
Садбур гзаф девлет кватлиз дакIвада,
КIвач атIуда хайибурун, часпарривк

Вахъ агъзур дуст хьайитIани гзаф туш,
Тек са душман аватIа - им пара я.
Дуствили ваз шадвал гьида датIана,
Душманвилини нятни рехъ чара я.

Душман аваз уьмуьр гьалун четин я,
Хьсан дустар аваз хьуй гьар инсандихъ.
Къайивили къай кутада, чIурда кIвал,
Дуствилери ялда бахтлу хизандихъ.

Дустарикай стха жеда, эл жеда,
Са жув патал уьмуьр гьализ жеда къван?
Ялгъуз тарни тахъуй тама, лагъанай,
Хифет чIугваз жеда чуьлда ялгъуз къван.

Кесиб я вун, авачтиа вахъ рикI кудайд,
АватIа дуст, вун бахтлу я, заха я.
Къуд патакай чуькъвейла вун гьамари,
Жуван дердер на дустариз ахъая.

Чи бубайри лагъайди тир рикIивай:
"Дуст течир кас, яд авачир регъвер я."
Пехъивилин, векъивилин хура къе
Акъваз жедайд тек дуствилини муькъвер я.

ГьатайтIани яцIарани клевера,
Дуствал чна багъадиз къан гьамиша.
Куьтыгъ тежер девлет тушни гьар са дуст,
Зи хайибур, куьн дуствилини гьенел ша.

Эй зи дустар, зи архаяр, дагълар зи!
Куь хурувди агудда за жуван кыл.
Эй зи дустар, зи кланибур, къегъалбур,
Дуствилини хуьз алахъин хайи чил.

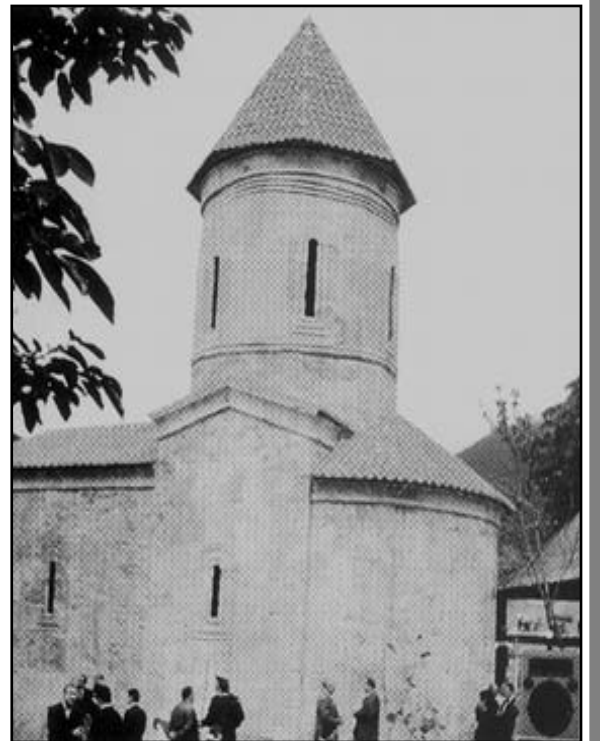
КИШ ХУЬРЕ МУЗЕЙ

■ Дегъ девиррин тарихда гел тунвай Киш хуьр къвердавай виринриз сейли жезва. Чи эрадин сифте кылера и хуьре эцигай алпан килиса гуйгъунлай вири Къафкъаздиз христиан дин чукурзавай меркездиз элкьвенанай. Тарихдай малум тирвал, Шекан (Шеки) Къафкъаздин Албаниядин виридалайни вилик физвай ва лугъуз тежедай къван девлетлу вилятрикай сад тир. Амма виликан йисара и вилятдин тарих кылди, мукъуфдивди чирдай мумкинвилер авачир. Гила лагъайтIа, вичин чилерал 6 агъзурдалай гзаф тарихдинни археологиядин амуькаяр алай аслу тушир Азербайжанда и кар гуьнгуьна хтунва.

И йикъара Шеки шегьердин патав гвай къадим Киш хуьруьн алпан килисада цийи музей кардик кутуна. Алатай асирдин 20-йисара чкадин агъалийри килисадикай мискIин хьиз менфят къачузвай. Гуйгъунлай адакай мектеб авуна. Гила къадим килисадикай Албаниядин музей хьанва. Музей ачухардай мярекатдал Азербайжан Республикадин медениятдин министр Полад Буьлбуьлогълуди, Норвегиядин посол Стейнар Гилла, Милли Межлисдин депутаты, Ослодин ва Бакудин алимри иштиракна. Инал рахай ксари вири дуньядиз сейли алим Тур Хейердал мад гьилера рикIел хкана. Киш хуьруьн алпан килиса рас хьувуна виликан тегьердиз хкун патал сифте яз Азербайжандинни Норвегиядин сад тир проект арадал гьиз алахъайди Тур Хейердал хьанай.

Алпан килиса рас хьувуна гуьнгуьна хтун патал Норвегиядин гьукуматди 400 000 доллар пулуни такъатар чара авуна. Мярекатдал министр П.Буьлбуьлогълуди, Милли Межлисдин депутат Г.Мамедовади, Норвегиядин алимар тир Б.Веггеди ва Стоерфеда, чи республикадин тIвар-ван авай алим Ф.Мамедовади къейд авурвал, Къафкъаздин сад лагъай христиан килисада Албаниядин музей ачух хьун чIехи вакъиа я.

Алпан тарихчи Моисей КъакъанкъатвацIвиди вичин "Агъван уьлкведин тарих" ктабда Киш хуьруьн килисадин "рагъэкъечIдай патан килисайрин диде" лагъанва. Ада хьенва: "Пак Елисей Кишдиз атана, килисадин бине кутуна ва иви галачир, михьи къурбанд гана. Инаг Рагъ-

экъечIдай патан агъалийрин сад лагъай килиса арадал атай чка я."

Киш хуьруьн килиса археологиядин амуька хьиз мукъуфдивди чирун патал Тур Хейердала гзаф алахъунар авунай. Амма амуькайрин са паяр уьцIена, гьенел накъвадин клунтIар хкаж хьанвай. И карди сад тир проект кьилиз акъудиз манивал гузвай ва къецепатан алимар руьгъдай вегъизвай. Азербайжандин археолог Несиб Мухтарова инагар михьна гуьнгуьна хтун патал гзаф алахъунар авуна. Ада чIугур зегъметар гьакIанбур хьанач. Археологдиз килисадин гьенелай хазина жагъана. Къизилдикай раснавай безекдин затIар, гимишдин цамар, шуьшедин циплер ва маса затIар. Археологри лугъуз-вайвал, и затIар чи эрадал къведалди раснавайбур я.

Киш хуьруьн къадим амуькаяр мадни хьсандиз чирун патал чи республикадин ва Норвегиядин алимри кIвалах давамарзава.

"САМУР"

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

Лезгийрин Къурагъ шегьерда 1000-далай гзаф иер кIвалер ава. Устадивилелди эцигнавай и кIвалери инсан гьейранарда. Дагълари элкьуьрна юкъва тунвай гьвечи шегьерда ихътин чIехи дараматар хьун дуьшуйшдин кар туш. И дараматри халкъдин къадим тарихдикайни адан алакьунрикай хабар гузва.

Къурагъвийрихъ иер кIвалер, мискIин, багълар ава, амма базар авач. Гьар жуьмядин юкъуз инсанар санал кIватI жеда ва ихтилатрив эгечIда. Абуруз къизил вуч затI ятIа чидач, я абуруз пулуникайни хабар авач. Гьавиляй ина алишвериш мал дегишаруналди кьиле фида.

Шегьердин агъалияр 10 000 касдилай гзаф я. Абур гьахъ ва дуьзгуьнвал кландай, гьил ва пел ахъа, шад халкъ я. КичI тийижир лезгийр чапхунчийрин хура къегъалвилелди акъвазда. Абуру, лезгийри, дагъвийри къизилбашрин къушунар са шумудра кукIварна, мад ара датIана абурун аксина женг чIугвазва...

Эвлия ЧЕЛЕБИ.
XVII виш йис.

Жуван кIвалин клан эгъуьндайбур жуван кIвалаяй акъатда.

Лезги халкъдин мисал

VETERANLARIMIZ - ŞÖHRƏT TAGIMIZ

Böyük Vətən müharibəsinin başa çatmasından 59 il keçir. Gələnlər üzərində qələbəmizin 60 illiyi təntənə ilə qeyd olunacaq. Amma illər ötdükcə vətənin hər qarış torpağı uğrunda qəhrəmancasına vuruşmuş, hitlerin işğalçı ordusunun darmadağın olunmasından, bəşəriyyətin fəlakətdən qurtulmasından ötrü hər cür əzab-əziyyətə sinə gərərək, böyük qələbənin qazanılmasına töhfəsini vermiş həmvətənlərimizin sıraları getdikcə daha da seyrəlidir. Bir çox yerlərdə artıq onları barmaqla göstərirlər. İndi az-az rast gəldiyimiz müharibə veteranları - ariq, zəif cüssəli, əsadan kömək uman, bizim isə çox vaxt unuduğumuz, qaygımızı əsirgədiyimiz bu insanlar vaxtilə əmək meydan-

larından, fabrikərdən, zavodlardan, institutlardan orduya səfərbər edilərək cəbhəyə göndərilən, əli silaha öyrənməmiş heybətli hitlerçilərlə üz-üzə gəldikləri ik döyüşlərdə qorxu, həyəcan hissələri keçirən, amma getdikcə mətinləşən, cəsur əsgərlərə çevrilən, vətəndən, gələcək nəsillərdən ötrü hər an canından keçməyə hazır gənclər idilər.

Müharibənin dəhşətlərini görə-görə yaşayan, azadlıq naminə hər cür məhrumiyyətlərə sinə gərən, dövrün ağır-lıqlarını ciyinlərində daşıyaraq, tarixin sınaqlarından üzün-ağ çıxan bu insanlar - veteranlar bizim fəxrimiz, şöhrət tagımızdır. Aşağıda dərc etdiyimiz materiallar da belə insanlara həsr olunub.

STALİNİN TƏŞƏKKÜRÜ

■ Məşhur general Mahmud Əbilovun həmyerlisi, 1924-cü ildə Qusar rayonundakı Ukur kəndində anadan olmuş Şixnəbi Şixnəbiyev cəbhəyə yola düşdüyü günləri belə xatırlayır: "1942-ci ildə Ukur kənd sovetliyində katib vəzifəsində çalışırdım. Bir gün cəbhədən şad xəbər aldıq. Həmkəndlimiz polkovnik Mahmud Əbilovun rəhbərlik etdiyi 146-cı əlahiddə atıcı briqada 16-cı alman ordusunun birləşmələrinə ağır zərbə endirmiş, düşməni Ramuşev dəhlizindən çıxararaq, gəri oturtmuşdu. Bu, o vaxt Şimal-Qərb cəbhəsində ən böyük qələbələrdən biri idi. Öz döyüşçüləri ilə düşmənin iri qüvvələrinin manevr etməsinin qarşısını aldığına, onu Leningrad istiqamətinə çıxmağa qoymadığına görə polkovnik Mahmud Əbilov Qırmızı Bayraq ordeni ilə təltif olundu.

Bu hadisə kəndimizin digər gəncləri kimi mənə də ruhlandırdı və iki aydan sonra məhz belə ruh yüksəkliyi ilə ordu sıralarına yollandıq."

Gürcüstanın Duşet şəhərində kiçik komandirlər hazırlayan kursu bitirdikdən sonra Ş.Şixnəbiyev 1943-cü ilin may ayında cəbhəyə yola düşür və Krim stantsiyası uğrunda ilk döyüşdə yaralanır. İlk yaranı düşmənin üzünə yoldaşlarından əvvəl atıldığına və onları ölümdən qurtardığına görə almışdı.

hərbi hospitaldan çıxandan sonra Qafqazın, Ukraynanın Zaporozhye vilayətinin azad olunması uğrunda döyüşlərdə, həmçinin Dnepr çayının sahilinin ələ keçirilməsində yaxından iştirak edərək, fərqlənir. Lakin gənc leytenantın cəbhə həyatında ən dərin iz buraxan Macarıstanın Balaton gölü rayonunda gedən döyüşlər olur. Burada o, əsgərləri ilə fərqlənir, Səkemfexəvar, Mor, Zirev, Vesprem, Eniq şəhərlərinin azad edilməsində böyük igidliklər göstərir. həmin vuruşmalarda fərqləndiyinə görə ona və döyüşçü dostlarına SSRİ Ali Baş Komandanı Stalin tərəfindən təşəkkür elan edilir. Bundan sonra I və II dərəcəli Böyük Vətən müharibəsi ordenləri, Qırmızı Ulduz ordeni, "İgidliyə görə" medalı və başqa medallarla təltif olunan Ş.Şixnəbiyev müharibəni Avstriya dağlarında başa çatdırır.

Müharibədən sonra gənc və səriştəli kadr kimi Gürcüstanın Axalqaxi şəhərindəki hərbi hissədə və Bakıdakı Azərbaycan diviziyasında xidmət edir. Buradan Leningrad Ali Hərbi Məktəbinə oxumağa göndərilir. Oranı bitirib kapitan rütbəsi alır.

Lakin bundan sonra hərbi xidməti davam etdirə bilmir. Çünki Sovet ordusunun heyəti sayca azaldığından minlərlə zabıt kimi o da tərxis olunur.

Mülki həyata qədəm qoyan gənc 1956-cı ildə Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutuna (indiki Neft Akademiyası) daxil olur. Eyni zamanda 1958-ci ildən Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyində işləməyə başlayır. 20 il burada çalışıb, həmişə nümunəvi işçi kimi fərqlənən Şixnəbi Şixnəbiyev iqtisadçıdan maliyyə-plan idarəsinin rəisi vəzifəsinə yüksəlir, ona polkovnik rütbəsi verilir. İşdə qazandığı uğurlara görə o, iyirmi fərdədən çox mükafatlandırılır, SSRİ Daxili İşlər Nazirliyinin Fəxri Fərmanına layiq görülür. Nümunəvi fəaliyyətinə görə onun daxili işlər orqanlarında iş müddəti istisna olaraq daha üç il uzadılır və bundan sonra təqaüdə çıxır.

Sonrakı illərdə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində, Plan Komitəsində və başqa idarələrdə çalışıb Şixnəbi Şixnəbiyev həmin kollektivlərdə də fədakar əməyi ilə yadda qalır. Xeyirxah və alicənab insan olan Ş.Şixnəbiyev həyatda onlarla adama cəmiyyətdə layiqli mövqə tutmaqda kömək göstərmişdir. Onun neçə-neçə yetirmələri var. Ona görə də hamı Şixnəbi Şixnəbiyevə nəci və fədakar insan, el əgşaaqqalı kimi hörmət edir.

Dörd övlad böyütmüş və onların hamısına ali təhsil vermiş Ş.Şixnəbiyevin 7 nəvəsi var. Onlardan bir nəvəsi respublikamızın müxtəlif institutlarında təhsil alır. Nəvələri bütün həyatı boyu insanlara xeyirxahlıq etmiş, yaxşı ad çıxarmış baba ilə fəxr edirlər.

Materialları hazırladı: Fərid FƏRMANOV.

Ö R N Ə K

■ Sinəsini 20 dən çox orden və medal bəzəyən, el arasında ağsaqqal kimi tanınan Bağış Bağışovun həyatında ağır müharibə illəri dərin iz buraxıb. Böyük Vətən müharibəsi başlandıqdan ay yarım sonra, 1941-ci ilin avqustun 8-də orduya çağırılan gəncin o vaxt 19 yaşlı təzəcə tamam olurdu.

Əvvəlcə onu Dağıstanın Buynaksk şəhərindəki hərbi məktəbə göndərdilər. Lakin altı aydan sonra, cəbhədə vəziyyətin son dərəcə ağırlaşması ilə əlaqədar Tuapse şəhərinə yolladılar. Şimal-Şərq cəbhəsindəki döyüşlərdə fərqlənən Bağış Bağışov 1942-ci ilin əvvəllərində komandanlıq tərəfindən Novosibirsk şəhərindəki 8 aylıq hərbi kursa göndərilir. Bu kursu bitirdikdən sonra Litva atıcı diviziyasının sərgancamına göndərilir.

hərbi işi yaxşı bilən və dil öyrənmək sahəsində səriştəsi olan bu gənc diviziya komandirinin diqqətini cəlb edir. İki ay ərzində litov dilini öyrənən Bağış Bağışov avtomatçılar rotasının komandiri təyin olunur. 1922-ci ildə Qusar rayonunun Düztahir kəndində boya-başa çatmış, qorxu nə olduğunu bilməyən igid döyüşçü bir neçə dəfə xüsusi tapşırıqla ən təhlükəli mövqələrə göndərilir. Belə əmrlərin birini yerinə yetirərkən düşmənin sayca bir neçə dəfə çox olan qüvvəsi ilə üzleşir. Dərhal qəti qərara gəlib başçılıq etdiyi rota ilə hitlerçilərlə qeyri-bərabər döyüşə atılır və onları darmadağın edir. Çox az itkilərlə. Həmin igidliyə görə gənc komandir II dərəcəli Böyük Vətən müharibəsi ordeni ilə təltif olunur. Bağış Bağışovun cəbhədə göstərdiyi sonrakı qəhrəmanlıqları daha bir neçə orden və medalla qeyd edilir.

Müharibə başa çatdıqdan sonra ordudan tərxis edilən B.Bağışov Azərbaycan Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsində daxil olur və 1951-ci ildə oranı bitirir. 1956-cı ildə təcrübəli hərbiçiyə kimi Qusar rayon Hərbi Komissarlığına işə göndərilir. 1960-cı ildə Respublika Hərbi Komissarlığı onu Gədəbəy Rayon Hərbi Komissarlığının fəaliyyətini yaxşılaşdırmaqdan ötrü həmin rayona göndərir. Səkkiz il burada 2-ci şöbə rəisi işlədikdən sonra Ağdam rayonuna göndərilir. 1971-ci ildə mayor B.Bağışov xəstəliyi ilə əlaqədar ordu sıralarından tərxis olunur.

Müharibə veteranı hazırda gənclərlə hərbi-vətən-pərvərlik üzrə iş aparır. O, Bakının Xətai rayonundakı 6 sayılı MİS-in veteranları şurasının sədridir. Şərəfli ömür yolu keçmiş Bağış Bağışovun həyat və fəaliyyəti gənclərimizə yaxşı nümunədir.

ЧИ МУГЬМАНАР АГАЛКЬУНАР

Са шумуд югь инлай вилик вич и мукьвара "Лезги газет"дин редакцияда алишверишдин директорвиле квалалах акьвазнавай Мирзеханов Миргəməзə Алдəранхва "Самур" газетдин мугьман хьана.

1964-йисуз Дагьустандин Хив райондин Агьа Архитрин хуьре дидедиз хьайи Миргəməзə гзаф йисара Украинада яшамыш хьана. 1989-йисуз Харьковдин Хуьруьн Майишатдин Академия акьалтларай ада 1993-йисан эхирдалди Николаевск вилайтдин гьа и твар алай райондин "Космос" совхозда кьилин эконоmistвиле квалалахна.

1994-йисуз Дагьустандиз куьч хьайи Миргəməзəди са кьадар вахтунда республикадин зегьметдин ватмашгьулвилин министрствода квалалахна. Гуьгьуьнай ам карчивилив эгечна.

Азербайжандин карчийрихь галаз хьсан алакьяр арадал гьанвай Миргəməзə гзаф алакьунар авай кас я. Ам "Лезги газет"дин редакциядин алишверишдин директорвиле тестикь хьунни дуьшуьшдин кар туш. "Самур"дин коллективди Миргəməзə Мирзехановаз агалкьунар тлалабзава.

"Самур"

В ХАДИСАХ - ИСТИНА

Пророк Мухаммед (мир ему) сказал: Истинным лицемером является тот, кому присущи четыре (свойства), а отличающийся одним из них будет отмечен одним из свойств лицемерия, пока не избавится от него. (Четырьмя такими свойствами отличается тот, кто) предаёт, когда ему доверяются, лжёт, когда рассказывает (о чём - либо), поступает вероломно, когда заключает договор, и грешит, когда враждует (с кем - либо). (Аль - Бухари; Муслим).

Посланник Аллаха, да благословит его Аллах и да приветствует, однажды спросил (людей): "Не сообщите ли вам (о том, какие) грехи являются наиболее тяжкими?" Они сказали: "Конечно, о посланнике Аллаха!" (Тогда) он сказал: "(Это-) поклонение

другим наряду с Аллахом и непочтительность по отношению к родителям и поистине, (это-) лживые речи!" (Аль - Бухари; Муслим).

Посланник Аллаха (мир ему) сказал: Не должен правдивейший быть проклинающим. (Муслим).

Посланник Аллаха (мир ему) сказал: Не подвергайте поношению покойных, ибо они уже пришли к тому, что творили прежде (Аль - Бухари).

Посланник Аллаха (мир ему) сказал: Пусть тот, кто желает, чтобы его удалили от Огня и ввели в Рай, окажется верующим в Аллаха и в Последний день, когда придет к нему смерть, и пусть обращается с людьми так же, как желает он, чтобы (люди) обращались с ним самими. (Муслим. Часть длинного хадиса, который

уже приводился ранее в "Главе об обязательности повинности обладателя власти в том, что не является греховным, и запрещении повинности им в греховном").

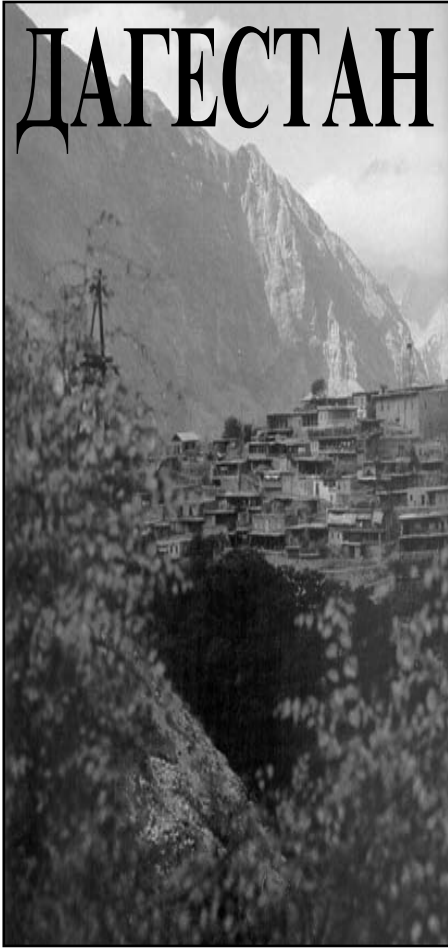
Пророк (мир ему) сказал: Откажитесь от ненависти по отношению друг к другу, не завидуйте друг другу, не поворачивайтесь спиной друг к другу, не порывайте (отношений) друг с другом и будьте братьями, о рабы Аллаха! Не разрешается мусульманину покидать брата своего (на срок), превышающий три дня! (Аль - Бухари; Муслим).

Подготовил: Сафарбек САФАРБЕКОВ. (Продолжение следует)

Ненависть - это гнев людей слабых

Альфонс ДОДЕ.

ДАГЕСТАНИ И ДАГЕСТАНЦЫ В МИРЕ

■ Зарубежный Дагестан. Что мы знаем о нем? Для нас это, скорее всего, неизвестная страница истории. Сколько же дагестанских эмигрантов проживает сегодня за рубежом? Официальная статистика не дает точных данных о национальных меньшинствах. По приблизительным подсчетам сегодня численность наших соотечественников за рубежом составляет около 600 тысяч человек (и более 600 тыс. в СНГ). Предполагается, что цифра эта в действительности намного больше. Только в Турции проживает 500 тысяч аварцев, даргинцев, кумыков, лезгин, лакцев, табасаранцев, ногайцев и др. Выходцы из Дагестана проживают в Австрии, Австралии, Бразилии, Великобритании, Венесуэле, Германии, Иордании, Иране, Ираке, Йемене, Египте, Саудовской Аравии, Сирии, США, Эфиопии, Франции, Финляндии, в странах Скандинавии. В Сирии живут 70 - 75 тысяч человек из Северного Кавказа, в Иордании 40 - 45 тысяч. До оккупации Израилем Голанских высот в провинции Кунейтра было 10 горских селений. Позже их жители переселились в Дамаск и его пригороды, а также в северные провинции страны. Стамбул, Анкара, Дамаск, Амман - главные центры дагестанской эмиграции.

Связав судьбу с арабскими народами, горцы Дагестана принимали активное участие в их борьбе за независимость.

Многие горцы стали известными людьми. Например, **Мухаммед Фазиль Дагестани** в начале XX века был маршалом, командующим иракской армией, его внук **Гази** в 50-годах прошлого столетия - начальником генерального штаба.

Назову еще несколько известных имен: **Халил-Бек Мусаясул** - всемирно известный художник, **Багавудин Дагестани** - командующий полицейскими силами Сирии, **Ханапи Гаджиев** - начальник монетного двора императора Абиссинии (так раньше именовали Эфиопию) Менелика II, генерал **Насиб Гаджиев**, **Унчинобел (Унчиев Наби)** - профессор, президент Академии медицинских наук Мюнхена, **Темир-Булат Бамматов** - бывший генеральный авиаконструктор Франции, **Халил-Паша** - заместитель Генерального секретаря Лиги арабских стран, **Тамара-ханум Керим** - президент трансконтинентальной корпорации по импорту одежды в США, **Малик-Заде Султанов** - начальник полиции города Нюрнберга, **Джафар Абдулгамид Дагестани** - имам мечети в Мекке и сотни других.

Словом, горцы из Дагестана обрели во многих странах, особенно на Ближнем Востоке, вторую родину. Но они не потеряли интереса к земле своих предков. Десятки семей зарубежья хотят воссоединиться с родственниками на

Не ломай дверь - она легко открывается ключем.

Лезгинская пословица.

этнической родине. Некоторым из них уже предоставлено двойное гражданство. Например, Зияду Дагестани, выходцу из селения Костек, Али Дагестани из селения Утамыш, Мухаммеду Шарифу аль-Дагестани из Цудахара. Они уже получили садовые участки в черте столицы Дагестана. Надо сказать, что это первый опыт репатриации наших земляков.

Уехавшие из Страны гор сумели не только сохранить национальную культуру и язык, но и внести свой вклад в культуру стран, давших им прибежище.

Все объединения дагестанцев по происхождению занимаются разнообразной деятельностью, в том числе пропагандой национальных обычаев, языка, культурным обменом с соотечественниками за рубежом.

А. А. МАГОМЕДОВ.

■ Вы никогда не задумывались, почему в одних домах вы чувствуете себя уютно и хорошо, - другие же давят и удручают, чувствуете там постоянный дискомфорт, стараетесь как можно скорее вернуться домой? А вернувшись, ощущаете усталость и недомогание. Вроде и хозяйева вам приятны, и кормят вкусно, и угодить во всем стараются, но что-то не то.

Так происходит потому, что в любом доме помимо заданной энергетики, диктуемой земной корой, всегда есть и своя внутренняя энергетическая структура. Энергетические линии, как паутина, окутывают жильё. Одни из них хорошие, другие - злые. И от того, каких "вплетено" больше, зависит настроение дома.

Такие энергии возникают от прежних хозяев, от ваших ссор, от эмоций, которые вы испытываете друг к другу, от людей, которые были у вас в гостях. Каждый день и каждый час мы, сами того не зная, находимся под воздействием невидимых сил, когда дружелюбных, а когда и враждебных. Более того, мы и сами постоянно влияем на окружающий мир. Каждое движение, мысль, чувство обладают силой, о которой мы даже не задумываемся.

В квартире, где энергетика позитивная, медленнее высыхает разлитая вода, долго не вянут срезанные цветы, металлические предметы на ощупь прохладные, а деревянные - чуть-чуть теплые. В положительных зонах всегда ровно и сильное пламя свечи, в отрицательных - свеча коптит, огонек у нее мечущийся и слабый. В местах скопления негативной информации радиоприемник лучше принимает короткие волны, брошенная на пол серебряная монета звенит глухо или почти не звенит, быстрее скисает моло-

ко, а горячая вода остывает, горючая вода остывает, энергичнее растворяется в воде, а масло тает на глазах. В запущенной, грязной квартире люди чаще болеют, ссорятся и ощущают дискомфорт. Чтобы дом наполнялся благоприятными энергиями и потом мог отразить неблагоприятные, нужно выстраивать в нем свой микромир.

Как только вас стало преследовать невезение, вы почувствовали

до блеска, так как именно такие вещи служат источником загрязнения энергетики дома. И призывайте муть их до блеска каждую неделю.

Соберитесь с духом и избавьтесь от всех ненужных, старых, поломанных вещей. Проверьте все, и если какой-то вещь вы не пользуетесь больше года, можете смело ее выбросить. Вряд ли она когда-нибудь вам пригодится. В первую очередь мусорный

ликвидируйте ее. Разгребите залежи старых газет и журналов. Все, что не нужно, выбросите, что нужно - сложите аккуратно стопочкой в шкаф, тумбочку или в коробку. Главное, чтобы пространство было замкнутым. Остатки должно только действительно самое нужное. наведите идеальную чистоту в ванной и в туалете. Грязное бельё перестирайте, а если оно все же накап-

шитен перед всеми видами энергетического воздействия.

Необходимо заранее настроить себя на то, что сейчас вы будете производить именно духовное и астральное очищение своего дома, а не просто приводить его в порядок. Тогда каждое ваше движение приобретет смысл. Нужно мысленно представлять себе, что с каждым взмахом веника, с каждым движением швабры вы выметаете и вымываете из своего дома все темное, недоброе и нечистое, что успело в нем накопиться. Думайте о светлом, радостном, каждое ваше прикосновение к вещам в квартире должно быть ласковым и добрым. Самое главное - каждую минуту, пока вы занимаетесь уборкой, помните, зачем вы делаете, и мысленно убирайте грязь из пространства, окружающего вас. Человеческий дух может создавать и позитивные, и негативные зоны в доме.

Например, любимое кресло, в котором вы привыкли отдыхать, расслабляться, скоро станет островком благополучия. И даже во время болезни в той зоне вы будете чувствовать себя лучше. А вот угол на кухне, где вы постоянно ругаетесь с мужем, раковиной, всегда полная невымытой посуды, таз в ванной комнате, где вы неделями копите грязное бельё, или калошница в прихожей с горой нечищенных сапог и ботинок образуют вокруг себя зоны зла. Чем меньше "островов невезения" и больше светлых пятен, тем благоприятнее для вас и окружающих дом. Очень важ-

но, чтобы в доме были индивидуальные вещи или уголки. Они создают ощущение стабильности. Личная кружка, определенное место за обеденным столом, уголок, где можно отдохнуть. Купите ароматические палочки, которые тоже хорошо очищают помещение.

Неприятные гости или люди, которые вас втайне недолюбливают, оставляют после себя отрицательный след. Поэтому после ухода любых гостей лучше сразу вымыть полы и проветрить квартиру. Так же нужно поступить и после ссоры с домашними. Гостей лучше не впускать в детские комнаты и в собственные спальни. Помимо мытья полов, после их ухода нужно искупать детей и самим принять душ. Кстати, хорошо отражают энергетические нападки и разряжают атмосферу в доме животные - особенно кошки, канарейки, цветы - например, герань, веточки вербы в вазе или подсолнухи под окнами.

Никогда не приносите в дом свое плохое настроение, оставьте дурные мысли за порогом, ведь окружающие вас предметы прекрасно впитывают негатив. И лучше других - зеркала. Когда приходите домой, переоденьтесь и вымойте хотя бы руки. Организм человека устроен так, что руки и ноги служат своеобразными антеннами. Отсюда, кстати, и возможность влиять на организм, массируя ступни ног. Поэтому и руки, и ноги цепляют на себя всю энергию, с которой соприкасается человек, все обрывки чужих биополей. Таким образом вы снимаете с себя всю отрицательную энергетику, что способствует защите не только вашего здоровья, но и вашего дома.

Анна ГУБЧЕНКО.

КАК ВЫГНАТЬ

ИЗ ДОМА

НЕЧИСТЬ

себя в доме неуютно, начинайте его чистить. Самая обыкновенная уборка - акт очищения, который можно производить ежедневно. Генеральная же уборка - практически обновление всего энергетического поля квартиры. И если вас что-то беспокоит в вашем доме, то весна - самое время начать жизнь с чистого листа.

Как говорится, мусор в доме - мусор в голове. Наведите в доме чистоту. Залезьте в самые дальние уголки и выгребите всю грязь. Физическая грязь всегда подражает грязь энергетическую. Помойте окна, зеркала, всю сантехнику, раковины, батареи центрального отопления. Все надо надраить

бак должна освободить надколотая и треснувшая посуда и зеркала с даже небольшими дефектами. Всякая трещина или скол излучают очень мощную негативную энергию. Есть мнение, что сквозящая треснувшую посуду улетучивается благополучие дома.

И пусть вас не беспокоит, что кто-то из ваших соседей деловито и радостно тащит все выброшенное вами к себе в дом. Они даже не представляют, сколько бед тянут в свое жилище. А ваши дела быстро пойдут на лад, здоровье членов семьи улучшится, даже дышать в доме станет легче. Избавившись от хлама, произведите тщательную уборку, обязательно отыщите всю паутину и

ШИИРРИН КИУНЧИ

Bayram FƏRZƏLİYEV

БАҲАТИЛАР

Mərhum prezidentimiz h. Əliyevin xatirəsinə

Ağlayır ana, bacı,
Yaş töküür acı-acı.
Ağlamağın yeri var,
Getdi vətənin tacı.

Ötürdük son mənzilə,
Gözdə yaş gilə-gilə.
Belə bir müdrik adam
Yetişər neçə ilə?

Vətən geyindi qara,
Olmadı dərdə çara.
Ey dağların qartalı,
Sən hara, ölüm hara!

Лезги БЕГЬЛУЛ

ДИДЕ ВАТАН

Мублагь са кьуз, элкьвей рекьер атлана,
Ацукьнавай кьакьан суван пиплел зун.
Заз акл хьанай, зи фикирар кьатлана,
Алпан гьуцди хкажай хьиз, гьилел зун.

За кьакьандай хайи чилиз тамашна
Вац! акунна, чил кьве патал пайнавай.
Суал гана, зи чил бес ни тарашна?
Зун аку тлун, кьекьвераддин тайнавай!

Ширин я заз зи накьв, зи яд, дидед члал,
Начагьбуруз дарманда за, лукьман яз.
Авач лугьуз жуван чилел дигаь квал,
Ацукьнава, зун вад йикьан мугьман яз!

Диде Ватан! Мийир закай ягьанат,
Лугьумир хьи, бармак, гапур ганва за.
Бубайрилай амай члехи аманат,
Дидедин члал гьеле кьевиз хвенва за!

Айнар СУЛТАНОВА

ХЪСАНВАЛ

Эренлердин велед я зун гьакьикьат,
Зун кьисметди акьуднава патариз.
И пак чилел хана лугьуз дидеди,
Икрамзава за чи пак тир дагьлариз.

Цавун аршдиз лув гуз клан я риклиз зи,
Килигдайвал Лезги чилин накьвариз.
Йикьа садаз тавуртла са хьсанвал,
А йифиз зун фидач ширин ахвариз.

Амид ФЕРЗАЛИЕВ

МАРФ КЪВАДАЙЛА

Марф кьвадайла гьикл жеда заз,
Чилер - цавар шехьзавай хьиз.
Бахтсузбурун риклеравай,
Дердер вири михьзавай хьиз.

Хупл хьсан тир, я марф, вуна,
Плузаррик хьвер кутунайтла.
Дуьньядавай гьахьсузвилер,
Жувахь галаз тухванайтла.

Зи клани яр, вазни чир хьухь,
Зи риклевай гафар я марф.
Алатна фей муьгьуббатдихь,
Шехьдай вилин накьвар я марф!

Римма ГЪАЖИМУРАДОВА

АЛИРЗАДИН ШИИРАР

Келзава за Алирзадин шиирар...
И шиирра лезги члала хьверзава!
Хьуьрезва заз лезги хуьруьн жигьирар,
Налагь, зун мад и жигьиррай зверзава.

Налагь, зун мад кьецил кьвачив зверзава,
Бадед галаз физва никлиз, башахиз...
Кьайнар никле звериз кьвачер херзава,
Баде ава зун квадариз, гагь жагьиз...

Баде ава зун квадариз, жагьуриз,
Бадед кьилер, зани чланкьар кватлазава.
Цава Рагьни кузва яру тланур хьиз,
Ракьникай, налагь, ялав кьвахьзава.

Ракьникай, налагь, ялав кьвахьзава,
Аял ятлан, шад манидал илигиз,
Зи рикл хура вучиз ятла гьакьзавач,
Иервиллиз и дуьньядин килигиз.

Иервиллиз и дуьньядин килигиз,
Сейрзава хайи хуьруьн пелер за...
Агь, а члавуз заз хабарсуз, тийижиз,
Кьелемдив зар хразвай кьван Алирзад...

Кьелемдив зар хразвай кьван Алирзад...
Гуьзел я и риклин ийир-тийирар.
И гуьгьулдин цавар кьакьан, пелер шад,
Келзава за Алирзадин шиирар...

Фезагьир ПАШАЕВ

МАНКЪУЛИДХУЪР

Зи ватандин са члук я вун,
Зи хиялрин лап клукл я вун,
Жаваб це заз, лагь, гьикл я вун,
Чан хайи хуьр,
Манкьулидхуьр.

Лезги члалан члехи устад,
Забит муаллим я ви багдад.
Адаз кландай мадни абад
Хьана чан хуьр,
Манкьулидхуьр.

Зегьметдал рикл алай ксар,
Хуш кьилихар авай ксар,
Таб течидай, яни кьасар
Ксарин хуьр,
Манкьулидхуьр.

Самур вацлун вирт хьтин яд,
Гьар няметриз гузавай дад.
Ви чилел жед садакай кьад
Фу авай хуьр,
Манкьулидхуьр.

Лувардин рехь, Гавдушан пел,
Тарихдилай амай са гел.
Чи муьгьуббат я гурлу сел
Ваз жуван хуьр,
Манкьулидхуьр.

Серкер гимре, Лангу, Биягь,
Ви кьуд падни я кьацу багь.
Чи уьмуьрдин я вун чирагь
Чи экьу хуьр,
Манкьулидхуьр.

Вун зи куьтягь тежер мани,
Ви тарифар ийин зани.
Риклиз пара я вун клани,
Рикл алай хуьр,
Манкьулидхуьр.

Шихзада ВЕЛЕДОВ

ЗИ ДУЬНЯ...

Намерддиз, ягьсуздаз ихтияр хьана,
Дугьридин винел кье угьри пар хьана,
Зулумдин кьвачерик кьанун клар хьана,
Какахьна еришар, чинихь физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Кьуншидиз, стхадиз арха я инсан,
Экуьнлай няналди юргьа я инсан,
Са руфун фан патал даргьа я инсан,
Алатна чалмадин сирих, физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Магьалри, хуьрери кьунва са аваз,
Какахьна какурди члахьдихь галаз,
Гьахь гьайди кьерехдихь амукьна цраз,
Гад, гатфар такуна зулухь физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Фидай пад чин тийиз чкуна герчек,
Жуванди жувакай даклуна герчек,
Эхирдай са кьвачел цла туна герчек,
Алугна, алчлужна цилих физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Чехидан гуьгьуьна рахун хьанва деб,
Чулавди лацуд хьиз, кьалун хьанва деб,
Гьахьсузда гатана даклун хьанва деб,
Атунвай начагь жез, кьулук физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Дидедин члал течирд дуьньядин винел,
Итимдин твар алаз кьекьезва кимел,
Яраб вуч кьезматла дуьнья, чи кьилел?
Чиричрай акьатна кьилих, физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Язухдин туьтуьнал илисзава кьвач,
Виртледи чкадал вилик кьезва тлач,
Убайра, хуьрера са затни амач,
Цугь алаз, буьркьу яз, кьиллих физва вун.
Зи дуьнья! Зи дуьнья, гьинихь физва вун?!

Шаир патал члал - им лежбер
патал никлин бегьер я.
Гьар са кьиле авай тваррин
кьадар, гьар са никле авай кьилерин
кьадар, гьисабун четин я. Амма
лежберди гьилер хуьчуькь кваз
никле вич-вичелай бегьер битмиш
хьун гуьзлемишайтла, адаз са
тварни гьатдач. Сил сифте гвена
кланда, ахпа гатана. Амма гатуналди
вири куьтягь жезвач. Техил
нагьварикай - хьчаркай михьни
хьувуна кланда. Ахпа техил регьвена
кланда, тини тлунна фу чирана
кланда. Амма виридалайни
важиблуди - им техилдин игьтияж
гьикьван члехиди хьайитлани, ам
михьиз харжна виже текьведайдени
рикел хвена кланда. Лап хьсан
техил лежберди тумуниз тада.
Вичин члалан винел кьвалахзавай
шаир гзафни-гзаф лежбердиз ухшар я.

Расул ГЪАМЗАТОВ.

Фикрет ХИДИРОВ

*Хидиров Фикрет 1952-йисуз
Кцлар райондин Киригрин хуьре ди-
дедиз хьана. 1976-йисуз Бакудин
Политехнический Техникум куьтягь-
на, ам Дербент шегьердиз куьч
хьана ва ина ада жуьреба-жуьре
кьуллугьрал кьвалахиз эгечина.*

*Фикрет Хидирован шииррикай
са бязибур "Кьизил Кьусар", "Ком-
мунист", "Риклин гаф" газетриз,
"Дуствал", "Бахтавар чил"
кваталриз акьатна.*

*И йикьара шаирдин "Зи багь-
ья чил" твар ганвай сад лагьай
кتاب чапдай акьатна. Агьадихь чна
гьа ктабдай са шиир чапзава.*

КИРИГРИН БУЛАХ

Йифди-югьди авахьзавай,
Киригрин булах.
Гьамга целди дамахзавай,
Киригрин булах.

Ажеб чка кьунва вуна
Эллерин рекьел.
Хуьре тариф тунва вуна
Ви гьамга тир цел.

Ша, ша лугьуз, билбилри хьиз,
Авазарда на.
Рехь фидайди, теклиф ийиз,
Акьвазарда на.

Гьар нянихь кватл жез рушар,
Сугьбетриз ширин...
Лагь, за ваз вуч ийин кьаншар,
Эй булах, серин.

Яшайишдин, уьмуьрдин нур,
Шаирдин дамах!
Жедач завай хаз ви хатур,
Киригрин булах!

КЪУРУШ - КЪЕГЪАЛРИН ХУЪР

Вичихъ 2 агъзур йисалай гзаф тарих авай лезгийрин Къуруш хуър дуйньядин надир хуърерикай сад я. Шалбуз дагъдин клане, гъульун дережадилай 2500 метр къван къакъан экля хъанвай Къуруш Европадин виридалайни къакъан хуър я. Шаир Нариман Къарибова кхъенвайвал, "ракъинив гъил ву-гузва" Къурушри.

1874-йисуз Къурушрин хуъре хъайи академик А.Беккера кхъенай хъи, къурушвиар майишатдал хъиз, руьгъдални гзаф девлетлу инсар я. Абурун зегъметдални илимдал рикл ала. Алимди 130 йис инлай вилик лагъай гафар деллирини субутзава.

XIX виш йисан юкъвара Къурушдал яшамеш жезвай 4750 касдин гъарма садал 132 хеб гъалтзавай. Санлай хуъре хиперин къадар 72 агъзурдав агакъзавай.

XX асирдин 30-йисара Къурушрин хуъре 4 колхоз тешкил хъанвай. Им неинки Дагъустанда, гъакни вири Къафкъазда вакъиа тир. А члавуз хуъруьн суьруьяр мадни къалин хъана, хперин къадар 153 агъзурдав агакънай. Амма советрин девирда вири халкъдин хъиз, къурушвийрин къилелни са къадар мусибатар атана. Октябрдин инкъилабдал къведалди абурухъ анжах Къуба уездда 50-далай гзаф яйлахар авай. Са къадар чилер арендадиз къачунвайтлани, члехи пай абурун хсуси яйлахар тир. Ингъе 50-йисарин сифте къилера къурушвиар зуруналди гзаф яргъариз, маса халкъарин чилерал, Хасавюрт райондиз куьчарна, абурун чилер - яйлахарни къакъудна. Ихътин гъахъсузвилини нетижа яз хуър къве чкадал пай хъана.

Алай вахтунда Цийи Къурушдал 10 агъзурдалай гзаф агъалияр яшамеш жезва. Зегъметдал рикл алай къурушвиар гзаф девлетлу я. Къурушрин совхозди гъар йисуз 3000 тон къуьл, 1000 тон нек, 200 тон як, 15 000 тон ципицлар гъасилзава.

Хуъре гзаф иер къвалер эцигнава. Ина члехи азархана, медениятдин тавхана, къве юкъван мектеб, халичайрин фабрика, пекер цвадай фабрика, чехирдин завод, къушчивилин фабрика кардик кутунва. Гила Куьгъне Къурушдал хъфена, цийи къилелай хуъруьн майишат туйклуьрзавай, адан виликан машгъурвал элкъуриз кланзавай хизанарни ава.

Къуруш вичин къегъал рухвайралди виринриз сейли я. Инаг Дагъустандин виридалайни члехи регъберрикай хъайи Нажмудин Самурскидин, Дагъустандин халкъдин шаир Ш.Э.Мурадован, армиядин генерал Р.Жафарован, Социализмдин Зегъметдин Игитар тир С.Къулиеван, Х.Мирзаметован, А.Уружеван ва маса сейли ксарин ватан я.

Къурушрин хуърйяй гзаф сиясатчияр, гъукматдин жавабдар къвалахдарар, шаирар, писателар, гъакни 50 къван илимрин кандида-тар, 15 къван илимрин докторар, 4 академик акъатнава.

Азизрин СЕВДА.

(Әvvәli qәzetimizин 23 fevral, 25 mart tarixli saylarında.)

ZORAKILIĞA CAVAB

1837-ci ildә Xәzәр diyarı qоşunlarının komandanı general Rozen çара gөndәrdiyi raportların birindә yazmışdı: "Döyüşкөн ruha malik olan və müstәqilliyә hәdsiz mәhәbbәt bәslәyән lәzgilәр һәр cür zorakılığa qәtiyyәtlә cavab vermәyә hazırdırlar."

Hәmin dövrün hadisәlәрinin iştirakçısı olmuş yüksәk rütbәli rus zabiti N.Lorer lәzgilәrә qarşı zorakılığın sәmәrә vermәdiyini, döyüşlәrdә hәddән artıq çar әsgәrlәrinin qırıldığını görüb etirazını bildirmişdi: "Od və qılinc sәmәrә vermәyәcәk. Axı, kim bizә ixtiyar verib ki, öz azadlığı və torpağı ilə qürur duyan insanlara güclә öz qaydalarımızı qәbul etdirәk?"

Qafqazın tәzә canişini İ.Paskeviç dә I Nikolaya verdiyi mәlumatların birindә etiraf etmişdi ki, "zorakılıq və cәzalandırma sәmәrә vermir, onların tabe olması üçün başqa tәdbirlәр lazımdır." (*Kavkazskiy sbornik. Tiflis. 1887. s. 150*). Bununla da rus generalları әslindә çarı Qafqazdakı siyasetini dәyişdirmәyә, buradakı xalqları silah gücünә deyil, onların etimadını qazanmaqla ram etmәyә çağırırdılar. Lakin rus çarı nәinki siyasetini dәyişmәdi, daha böyük zorakılıqlara әl atdı.

Xeyli lәzgi torpaqlarını onların әlindән alıb хәzinә torpaqlarına qatan çar hөkumәti bu әrazidәki faydalı qazıntıları, yolları, körpülәri, yaylaq və qışlaqları da хәzinә mülkiyәti elan etdi.

Belәliklә lәzgilәр tәkcә Quba və Küre әrazisindә 111 yaylaqdan və 328 qışlaqdan mәhrum oldular. General Rozenin әmri ilə rus qоşunları qoyun sürülәrinin bir yerdән başqa yerә hәрәkәtinin, adamların bir kәnddән başqa kәndә getmәsinin qarşısını almağa başladılar. Bundan әlavә Polşada milli azadlıq hәрәkәtini boğmaqdan ötrü buraya gөndәrilmiş müsәlman polkuna lәzgilәrdән әsgәр yığmağa başladılar. Xalq bundan qәti imtina etdi və yeni zorakılıqlara cavab vermәk üçün silaha sarıldı. Minlәrlә adamı mübarizәyә qaldırmağa nail olan Xuluq kәndinin starşinası hacimәhәmmәd və hil kәndinin sakini Yәrәli rus qоşunlarını Quba әyalәtindән tamamilә qovub çıxarmağı qәrara aldılar. Bu mübarizәdә onlara Әmirәli dә yaxından kömәk edirdi və sonralar o, 1837-ci ilin avqustun 20-dә başlanmış Quba üsyanının rәhbәrlәrindән birinә çevrilmişdi. Ona görә dә tarixçilәр hәmin dövrün hadisәlәrinә yeni gözlә baxıb, onun adını üsyanın rәhbәrlәri hacimәhәmmәd və Yәrәli ilə yanaşı çәksәlәр әdalәtli alar.

Sürgündән qaçan Әmirәli 1837-ci ilin yazında müәlimi Şeyx Mәhәmmәd Yarağinin və dostu Şeyx Şamilin yanına gedir. Şamil ondan xahiş edir ki, yaranmış vəziyyәtdән istifadә edәрәk, Quba әyalәtinin әhalisini çarizm üsul-idarәsinә qarşı mübarizәyә qaldırsın və belәliklә dә rus generallarını Şimali Dağıstandan yayındırsın. Әmirәli dostuna kömәk etmәyi qәrara alır. Onun Quba üsyanında yaxından iştirakını sәnәdlәр dә tәsdiq edir.

Әmirәli Şeyx Şamilә mәslәhәt görür ki, mәktubla qubalılara müraciәt etsin. Bu fikri bәyәнән Şeyx Şamil 1837-ci ilin avqustun әvvәllәrindә hәlә mart-aprәl aylarında әhalini ayağa qaldırmış üsyan rәhbәrlәrinә mәktub gөndәrir. Bununla әlaqәdär hacimәhәmmәdin izahatında deyilir: "Tihirjal kәndinin sakini Rzaxan mәнә mәktub verәрәk dedi ki, bunu Şamilә yaxın olan Әmirәli adlı mürid verib. Bu mәktubda һәqiqәtән dә Şamilin

möhürü var idi və o mәnim, İlyas bәyin, muruğlu Hәsән bәyin, Xursudun və başqa starşınaların ünvanına yazılmışdı." (*ЦАР, III отд. 4 эксл. д. 150. Показание руководителя Кубинского восстания Гаджи Ма-меда во время следствия после его ареста. с. 13.*)

Başqa bir архив sәnәdindә gөstәrilir: "Hacimәhәmmәdin hәmin mәktubu alması onunla tәsdiq olunur ki, һәрbi-dairә rәisi general-mayor Reuttun bu mәktub һаqqında mәlumatı var idi və o, Şamilin mәktubunu әlә keçirmәyә çalışırdı." (*ЦГВИА. ф. ВУА. д. 6356 л. 19-39. с. 10-11*).

Şeyx Şamil öz mәktubunda üsyançıları mart-aprәl alarında olduğı kimi zәiflik gөstәrmәmәyә, işğalçıların vәdlәrinә aldanmağa, onlardan yalnız mübarizә aparmaqla qurtulmağa çağırırdı. Cavab gecikdiyindән Әmirәli dәstәsi ilə Qubaya gәlmәyi və üsyanında iştirak etmәyi qәrara alır. Üsyançıların Quba шәһәrinә daxil olması ilə әlaqәdär hacimәhәmmәd belә izahat verib: "Mәhәmmәd әfәndi, Әmirәli və Yәrәli dedilər ki, onlar шәһәrә çox az qüvvә ilə girmişdilər. Sonra öyrәndim ki, шәһәrә min nәfәрәdәk üsyançı girib." (*ЦГВИА. ф. ВУА. д. 6356 л. 13-39. с. 19.*)

Göründüyü kimi, Әmirәli öz dәstәsi ilə әsas zərbә qüvvәlәrindән birini tәşkil edirdi və onun rus qarnizonu tәrәfindән müdafiә olunan, alınmaz qalaya çevrilmiş Quba шәһәrinә girmәsi dә bununla bağılıdır. Әmirәlinin Quba üsyanının fәallarından və rәhbәrlәrindән biri olduğı шәһәrin o vaxtkı һәрbi kәmendantı mayor İşenkonun 6 oktyabr 1837-ci il tarixli raportunda da gөstәrilib.

Quba üsyanını "ikinci cәbhә" adlandırmış

MӘŞHUR LӘZGİLӘR HАQQINDA BİLMӘDİKLӘRİMİZ

rus generalları qeyd edirdilər ki, bu üsyan general Fezeni və başqa generalları Şimali Dağıstandan әl çәkib Qubaya gәlmәyә mәcbur etdi. Nәticәdә Şamilin vəziyyәti xeyli yüngüllәşdi və o, imamatin әrazisini genişlәndirmәk imkanı qazandı.

General Fezenin һәрbi hissәlәri, general Qolovinin 12 min әsgәrdән və 39 topdan ibarәt qоşunu, general Karqanovun altı batalyonu, general Simbirskinin və general Sevarselidzenin һәрbi hissәlәri, һәмçinin ilisulu Daniyal bәyin dәstәlәri, bir sözlә, I Nikolayın әmri ilə sәfәrbәр edilmiş 60 minlik rus ordusu özündән sayca altı dәfә az olan Quba üsyançıları ilə iki il döyüşdükdән sonra onların müqavimәtini qıra bildi. Hacimәhәmmәd Küre və Qazıqumux xanı Mәhәmmәd Mirzә xanın хәyanәti nәticәsindә һәbs edildi, Yәrәli öz dәstәsi ilə mübarizәni dava etdirmәk üçün dağlara çәkildi, Әmirәli isә yenidән Şeyx Şamilin kömәyinә getdi. Bir neçә il döyüşdükdән sonra Şamil dostundan xahiş edir ki, özünü qorusun. Çünki sürgündә ağır хәsarәt almış Әmirәlinin vəziyyәti getdikcә pislәşir, o sağıamlığını itirirdi. Bununla әlaqәdär döyüş meydanını tәrk edән Әmirәli zәifliyinә baxmayaraq, ikinci dәfә Mәkkә ziyarәtinә getmәyi qәrara alır və 1846-cı ildә dostları Abasqulu ağa Bakıxanov və Alqadar Abdulla ilə birlikdә sәfәrә çıxır.

Mәkkә ilə Mәdinә arasında baş verән qasırğaya tab gәtirә bilmәyән A.Bakıxanov və Şeyx Әmirәli "Fatimә vadisi" adlanan yerdә vәfat edir və orada da basdırılır. Tәbii fәlakәtdән güclә qurtulan Alqadar Abdulla isә 1862-ci ildә doğma kәndindә - Cәнubi Dağıstanın Alqadar kәndindә dünyasını dәyişir.

Müzәffәр MӘLİKMӘMMӘDOV.

Аял берейр риклел хтайла руьг юзада зи. Яргъара амай, гьил агак тийир а члавариьх цигел жеда зун. Жувазни тийижиз гьам какахьда зи хиялрик. Авайвал лагьайтла, виликан йисарин гьава садрани зи рикляй акъатдайди туш. Им чи девирдин гьава тир: са къадар гьахь, михьивал, дуьзвал квай девирдин гьава. Инсанар кесиб тиртлани, руьгьдал ажур тушир. Мурадрикь часпарар авачир а йисара. Анжах са вуч ятлани кими тир чи бахтунин киледа.

А члавуз чяхь гилан аялри хьиз телевизордиз килигиз юг акъуддай вахтар авачир. Дуьнья чна ктабрай, бубайрин махарайни дидейрин манийрай чирдай. Атунни хьфин, кланивални чаравал, шадвални гьам авай и дуьньядикай сифтегьан чирвилер гьабур гудай чаз.

Дидеди везинлу, секин ванцелди манияр лугьудайла за кис хьана абурухь яб акалдай. И манийрай хайи члалан гьуьм кьвахьдай.

*Диде за ваз лугьун,
Зи юлдашар къалун.
Саиматни Пери,
Узнифатни Гьуьруь
Мектебдава вири,
Диде чан, чан.*

Гагь-гагь ада риклин гьал атлудай хьтин гьамлу маниярни лугьудай:

*Гьайиф тушни чан къайи яд,
Къацу векьин кланикай физ?
Инад тушни чан клани яр,
Рахан тийиз, виликай физ?*

“Дагьлар” маниди зи хиялар къакьанриз акъуддай:

Халкъдин руьгь адан манийрай аквада.

Рагьимат ГЪАЖИЕВА.

*Къакьан дагьлар мад къакьан хьуй,
Агьа патар аквадайвал.
Закай лацу са кард ая,
Чилин гьамар таквадайвал,
Чан къакьан дагьлар.*

Манидин гафар масакла тир. Амма и члалар зи дидедин интерпретация тир. Адан гьавурда зун чьехи хьайила акъунай.

Лезги манийри гагь зун гарун хура авай пеш хьиз юзурдай, гагь хьуьтуьлдаказ кап аладариз ахвардай. Радиодай цларуз-кьериз ван къведай чаз хайи манияр. Дидедин члалан дад, атир квай и манийрихь. “Зуьгьре ханум”, “Гьикл гуда сир”, “Вацран эквер”, “Мулейли”, “Адахлу”, “Я гада”, “Тайгьун”, “Силибирдин цуьк”, “Лагь бала” хьтин манияр заз сифте зи дидедивай ван хьайиди я.

*Зун дередин кафандаваз,
Сураризди твах жегьилар.
Зи дуьньядик вил галама,
Сурак пенжер тур клани яр.*

И члаларин гьавурда акъун кумазни “Магьил дилбер” манидин, гуьгьуьнлай лагьайтла чи вири манийрин есир хьанай зун. Им тахьана заз маса халкъарин манияра ихьтин дерин философия акъунай!

Телевизор цийиз акъатнавай члавар тир. Кьуншияр адаз килигун патал чи кваллиз кьватл хьанвай. Москвадай са дишегьлиди лезги манияр лугьузвай. Адан къакьан везинлу ванци чун вири рам авунвай. Чпиз лезги члалал манийрихь яб акалун несиб хьанвай яшлугурувай вилерин накьвар хуьз жезвачир.

*Къацу векьел чиг аламаз,
Вун дагьлариз экьечла яр.
Зи бубадиз хьел къведайд я,
Адав яваш эгечла яр,*

- лугьуз ширин манидал илигнавай и

лезги тават Рагьимат Гьажиева тир.

Концерт куьтягь хьайила зун шерзум хьана багьдиз фенай ва са вахтуналди тарарин арада шехьнай. Гагь-гагь халкъдин манийри зун садлагьана чьехи авурди хьиз жеда заз. Сифте яз дидедин мецелай ван атай, зи руьгьда гьатнавай и манияр вучиз икъван геж-геж ван жезватла чаз, фагьумдай за. Гьайиф хьи, аял члавалай зи рикл тарзавай и суалдиз завай къедалди жаваб жагьуриз хьанвач.

Ахпа заз са шумудра Дагьустандин радиодай Рагьиматан ван атана. Икъван иер, икъван ширин ванцин иеси эбеди яз дуьньядал амукьдай хьиз жедай заз...

Гьеле жегьилзамаз халкъди вичиз “Дагьустандин билбил” твар гайи, вири СССР-диз сейли хьайи Дагьустандин ва Урусатдин халкъдин артистка Рагьимат Гьажиева 1909-йисуз Ахцегьа дидедиз хьана. Адан буба Абдул Мутталиб вичихь гегьенш дуьньякьатлунар авай савадлу кас тир. Хизандални аялрал рикл алай касдин мурад абурув кьелиз тун тир. 1914-йисуз хизан галаз Бакудиз куьч хьайи Абдул Мутталибаз Азербайжандин машгьур композитор Уьзейир Гьажигевовахь галаз танишвал несиб хьанай. Абурув кьуншияр тир. Садра кьунши гьаятдай адаз иер манийрин ван атана. Риклик къалабулук акатай ам гьаятдиз гьахьна. Са гьвечли руша лезги манидал илигнавай:

*За зи дердер низ ахьайда, бала гьей,
Цавараллай чан чими Рагь, бала гьей.
Заз зи клани яр, бала гьей,
Къакьуда зи вилик квай дагь, бала гьей.*

- Яраб икъван иер ванцин сагьиб вуж ятла? - лагьана хьуьрез-хьуьрез гьаятдиз гьахьай Уьзейир бег акурла вири къах хьана. Рагьимата кьил агьузана. Композиторди руш вичив агудна адан пелез темен гана:

- И аялдихь лугьуз тежедай хьтин иер ван ава. Аявал авуртла, адакай хьсан манияри жеда.

Гьа йикьалай Уьзейир Гьажигевова фад-фад Рагьиматаз вичин кваллиз

хкажна. Сафият Дагьустандин сад лагьай киноактриса хьиз сейли хьана...

Лезги театрди гьа члавалай дишегьлиляр галачиз тамашаяр гьазуриз башламишна. Амма Идрис Шамхалова лезги дишегьлидин къисметдикай ихтилатзавай, дерин психологизмдин “Периханум” пьеса кьхьна куьтягьайла коллектив гьавурда акъуна хьи, Перихануман роль анжах дишегьлидивай тамамариз жеда.

Гьа и члавуз садбурун риклел Ахцегьа кьвалахзавай жегьил муаллим Рагьимат атана. Адан ванцин тариф виринриз чкланвай. Коллективди бубадивай рухсат къачуна рушаз театрдиз теклифна. Режебалидини вахаз роль тамамардай ихтияр ганай. На лугьумир, Рагьиматахь артиствилдин вижевай алакьунар авай. Перихануман роль чьехи устадвилелди тамамарай рушаз гзаф йисара халкъди “Периханум” лугьуз эвердай.

Чи твар-ван авай кьхираг Зияуддин Эфендиева вичин “Рагьимат” твар ганвай очеркда кьхьенвайвал, и пьесада вилердалайни эсерлудаказ роль тамамарайди Рагьимат Гьажиева тир. Адан верцил ванци инсанар гьейранарнай.

Алатай асирдин 30-40-йисара Дагьустандин театрдин тарихда “Периханум” кьван сегьнедал эцигай къвед лагьай тамаша авач. А девирдин критикри эсердиз Дагьустанда сад лагьай вини дережадин пьеса хьиз кьимет ганай. Са гафни авачиз, и агалкъунрик Рагьимат Гьажиевадин актервилдин агалкъунри, адан са куьнивни гекьигиз тежедай хьтин ванци чьехи тир пай кутунай.

Р.Гьажиевади вичи лагьайтла, а члавар ик риклел хканай: “Кьурагьа театрдин дарамат авачир ва гьавилий чна майдандал сегьне тукьлуьрнай. Жемьятди вилер атлумарна тамашадиз килигзавай. Нуькерди аялдин кьил атлузвай сегьне башламишна. За вилерал шел алаз “зи аялрик гегьагьмир” лугьуз, минетзава ва чка атунивай гьамлу манидал илигзава. Садлагьана майдандай ахьтин ван акъатзава хьи, завай жуван мани лугьуз хьижезмач. Вири дишегьлиляр сад хьиз шехьзава, гьатта итимрини вилерал алай накьвар михьзава. Гьа инал за “Периханум” пьесадихь гьихьтин алапат аватла кьатлана”.

1938-йисуз Рагьимат Дагьустандин радиокомитетдин солиствиле кьвалахал акъвазна. Ада лезги халкъдин цудралди манияр лентиниз куьчарзава. Дагьустандин сад лагьай пешекар композитор Готфрид Гьасанова Рагьимат Гьажиевади лугьузвай гзаф манияр нотдиз элкьуьрзава. 1940-йисуз Р.Гьажиевадиз ДАССРдин лайихлу артист хьтин гьуьрметдин твар гузва. 1941-йисуз Рагьимат Гьажиевади халкъдин артист хьтин лап вини дережадин твар къачузза.

Дяведин йисара адан ван сенгеррай къведай. Рагьимат акур гьар югь дагьустанви аскерар патал халисан сувардиз элкьведай. Адан манийри аскеррихь руьгь кутадай, абурун риклера гьалибвилдин гьиссер шумукьурдай. И йисара Р.Гьажиева са шумуд ордендиз ва медалризни лайихлу акъуна.

1956-йисуз ам Москвада советрин композиторин романсарни манияр вилердалайни хьсандиз лугьузвай манияри хьиз машгьур хьана ва 1959-йисуз адаз РФ-дин лайихлу артист твар гана.

1960-йисуз Москвада Дагьустан АССР-дин медениятдин эдебиятдин йикьар кьиле фена. И йикьариз талукь тедебиррикай яз Москвадин Съезддин Дараматда кьиле фейи концертдикай а девирдин гзаф газетри кьхьанай. Рагьимат Гьажиевади “Хьсан я гада” мани лагьана куьтягьайла, залда ацукьнавайбуру кьвалчел кьарагьна гурлудаказ капар янай. Адав гьа мани мад гьилера хьлагьиз ганай. Москвавиляр лезги таватдин ванцин суьгьурда гьатнавай. Муькуь юкьуз адаз Ленинан орден гана.

Алатай асирдин 60-70-йисара Рагьимат СССР-дин вири агьалийриз хьсандиз чидай. Ада лезги манияр Москвадин, Ленинграддин, Вилнуьсдин, Ростовдин, Харьковдин, Тбилисидин ва маса шегьеррин сегьнейрай лугьузвай. 1967-йисуз Рагьимат Гьажиевадиз РФ-дин халкъдин артист твар гана.

Тек са Рагьимат Гьажиевади лезгийрин 130 кьван халкъдин мани лагьана абурул чан хканай. Лезги халкъдизни лезги манидиз эхирда кьван риклин сидкьидай кьуллуьг авур Рагьимат Гьажиевади 1990-йисуз 81 яшда аваз вичин дуьнья дегьшарна. Вичелди неинки лезгийри, гьакьни цудралди халкъари дамах авур чьехи сеняткардин ван дуьньядин кьизил ванерин фондуник акатзава. Гьамшалук яшамийшда и дуьньядал адан ванци...

Седакьет КЕРИМОВА.

“САМУР” ДИН МЕКТЕБ

КЕСИБ АБДУЛЛАГЪ

(1875-1934)

Лезгийрин хъсан шаиррикай тир, амма вичин яратмишунар гьелени беъемдиз чирна халкъдив агакарнавачир Абдуллагъ Саруханов (Кесиби Абдуллагъ) чи литературада халкъдив рикл кайи, гьамиша адан гьалди-кай, дерди-балайрикай фикир авур, умуурдин терезар къайдадик квачирди жегьилзамаз къатана аямдин тату-гайвилер вири патарихъай къелемдиз къачур, са бязибур чпин къвалин къене сивяй гаф акъудиз кичле береда акъалтай руьгдин къегьалвал къалу-рай, халкъдив зулум ийизвай кавхярни приставар, фекьярни кулакар, къизмиш хъанвай девлетлуяр русвагъ авур шаир хъиз гьатнава.

Лезгийрин члехи шаир Стлал Сулейманалай 6 йис гуьгьуниз дидедиз хъайи, адалай 3 йис фад рагьметдиз феи Кесиби Абдуллагъни вичихъ хди зигин авай шаир тир. Адаз 4 агъзур цар хуралай чидай. Эфенди Капиева Стлал Сулейманаз 5 агъзур цар хуралай чиде лагъана хъенай. Абдуллагъни Стлал Сулейман хъиз, аял тирла етим яз амуькнай. Адани Сулейман хъиз, гзаф йисара дуньяда къекъвена, девлетлуярин къвалера батраквиле къвалахна, лежбервал ва фялевал авуна. Амма Стлал Сулейманалай тафаватлу яз, Абдуллагъа гъвечи члавуз къелиз-къиз чирнай.

Къад яшда аваз Бакудин нафтадин мяденра къвалахал акъвазай Абдуллагъан умуурда са къадар дегишвилер къиле фена. Ина адаз вичин вилерадди кесибири члугъазвай азиятар акуна, ада вич яшамеш жезвай девир гъахъ-дуван авачир девир тирди къатунна. Гъа йикъалай ада вичин гаф кесиби халкъдин векил хъиз лугъуз хъана. А члавуз Сабунчидин, Байилдин, Сураханидин мяденра къвалахзавай фялейрин члехи пай лезгийр тир. Санлай къачурла, Бакудин нафтадин мяденра къвалахзавай фялейрин 23 процент лезгийри тешкилзавай. Тебии я хъи, абурукай са паяри инкъилабдин крарик къил кутунвай ва фялейрин арада теблигъат тухузвай. Гъа и кар багъна къуна урус пачагъдин гъилибанри къведра лезги фялеяр Бакудай акъудна чукурнай. 1903-йисуз 15 агъзур, 1909-йисуз 12,5 агъзур лезги фяле Бакудай акъуднай. Абурукай са паяр къвалахун патал Ростов, Грозны, Петровск (Магъачкъала) шегьерриз фенай, муькуь паяр чпин хайи хуьре-риз хъфенай ва чкадин агъалияр девлетлуярин аксина къарагъариз башла-мишна.

Къвед лагъай гъилера Бакудай акъатай фялейрин арада Абдуллагъни авай. Ам вичин хуьруьнви Ибрагъимахъ галаз санал Ростовдиз фенай. Ина абуру са хейлин вахтунда санал къвалахна. Ахпа Абдуллагъ Петровскдиз фена, са члавалди балугърин ветегада къвалахна. Амма Абдуллагъа инин залан шартларихъ галаз къунач ва ам хайи хуьруьз хтана. Хуьруьн гьаларни хъсанзавачир. Вири жемятди 4-5 девлетлу касдин гъилик къвалахзавай. Девлетлуяр гагъ-гагъ лежберрин гъакъи тагуз, абуруз зулумар ийизвай. Шегьерра къвалахна хтанвай Ибрагъим, Физеммед, Мегъамед, Абдуллагъ хътин ксаривай и кар эхиз жезвачир ва абуру девлетлуяр акси экъечзавай. Девлетлуяр лагъайта, фад-фад Къубадай приставдиз эвериз хуьруьнвийриз кичерарзавай. Гъа и карди са бязи манкъулидхуьруьнвийрик, иллаки Ибрагъимак ва Абдуллагъак хъел кутуна. Мад гъилера пристав хуьруьз атайла, лежберри ам ва адахъ галаз санал атай са шумуд атлу элкъуьрна юкъва кутуна ва абурув гвай яракъар вахчуна. Приставдиз вичин гъукум къалуриз клан хъайила, Ибрагъима гъутунив яна адан къил хана. Чанда кич гъатай приставди ва адан аскерри мад чеб Манкъулид-хуьруьз хкъедач лагъана гаф гана. Гъакъикъатдани са йисан къене пристав ва адан аскерар хуьруьз хутун хъуьунач. Гуьгьунлай инкъилаб хъана ва урус пачагъдин гъилибанрин къил чпин крарик акахъна.

Пристав гатайдалай гуьгьуниз Ибрагъима ва Абдуллагъа хуьруьн девлетлуярин къватнавай вири гад жемятриз пайна. И карди гуьгьунлай кулакрал элкъвей девлетлуярин лугъуз тежедай къван хъел кутуна ва абуру Ибрагъимни Абдуллагъа телеф авун патал макъам гуьзлемишиз башламишна. Хуьре къиле феи вакиайрихъ галаз авсиятда Абдуллагъа “Пиривавдин бармак” тлар алай шири тесниф авунай.

Вич Къуба уездда виридаз машгъур хъайи Ибрагъим са вахтунлай къвалахун патал Бакудиз фена. Абдуллагъ лагъайта, хуьре амуькна. Ада лежбервал ийиз, Совет гъукуматдин тереф хвена, классовый душмандин аксина шириар туькьуьриз башламишна. Хъел элекъ тавунвай кулакри йифиз, чинеба ам гуьлледив яна. Вичел залан мер хъайи Абдуллагъ са шумуд юкъуз месе гъатна. Ик гъавайда рекъидачир гъайиф хъайи шаирди вичин “Дуньяда” тлар алай эхиримжи шири теснифна ва а шири ихтин цараралди тамамарна:

Ик гъавайда рекъидачир Абдуллагъ, Хъаначиртла пачагъни хан дуньяда.

Кесиби Абдуллагъ эхиратдин къвализ рекъе твадайла Манкъулидхуьруьз Къуба уезддин гзаф хуьрерай инсанар атанай. Къара исполкомдин седривиле къвалахзавай чи сейли шаир Нуьреддин Шерифова Кесиби Абдуллагъ кучукдайла лагъанай: “Къе чи халкъди члехи шаиррикай сад квадарна. Кулакрин гуьлледиди шаир Абдуллагъ гъелекна. Амма чи классовый душмандивай адан эсерар тупаривни гъелекиз жедач. Кесиби Абдуллагъ халкъдин рикел гъамишалухъ яз амуькна”. Гъакни хъана. Кесиби Абдуллагъан шириар сиверай-сивериз фена, адан твар чи виридалайни хъсан шаиррин сиягъда гъатна. 1963-йисуз Забит Ризванова Магъачкъалада адан шириарин къвалал чапдай акъудна.

ДУНЬЯДА

Гаф лагъайла, атлузва чи виликай, Амач эллер гъахъни дуван дуньяда. Умуьр бада азад са югъ такуна, Рекъидани бес чун жуван дуньяда?

Алагуьзли ярди зи гаф атлана, Ракарилай шехъиз-шехъиз хтана. Тлакъат кумач, зи чан тамам ктлана. Гъикъван члугван туькьуьл гъижран дуньяда?

Са сефердан арха хъанач заз Аллагъ, Къани дустар, куьне зи дерт гъардаз лагъ. Ик гъавайда рекъидачир Абдуллагъ, Хъаначиртла пачагъни хан дуньяда!

КАМАРИ

Акъвазнава рушар вири жергеда, Лап иерди къекъвена яхъ, камари. Гуьзел хъурай шумалдин буй вирдалай, Зи ярдин юк чукъвена яхъ, камари.

Акъваз тахъуй кварцеваз яд гъидайла, Назлу-назлу са жейран хъиз фидайла. Гатун юкъуз сарубугъда гъидайла, Игътиятдив вегъена яхъ, камари.

Абдуллагъан и гафарик квач хилаф, Дугъриданни къелем буйдиз авач гаф, Къани ярдин хатур хунух туш инсаф, Тлар тахъурай, туькьвена яхъ, камари!

Гаф лагъайла, атлузва чи виликай, Амач эллер гъахъни дуван дуньяда.

Кесиби АБДУЛЛАГЪ.

МЯРЕКАТДИН МАНИЯР

И манияр за 95 йиса аваз рагъметдиз феи зи диде Гевилагъа Багъиравдин, эме Гъая Рзаевадин, гъакни Гарагъал яшамеш хъайи Селми Велихановадин ва кркарин хуьревай Ханумагъа Гъасанбеговадин мецелай къелемдиз къачурбур я.

МЕХЪЕРИК ИК ЛУГЪУДА:

Рикъевайди мурад я, Къаваллайди тларат я! Эвягъайди мекер я, Гадад къвале мехъер я!

Къавумрикай зем хъана, Гадад гъенел дем хъана. Тлур къаридин хурай сас, Чамран гъиле гъатрай свас!

Дунья яру-къацу хъуй, Гъуцар чалай рази хъуй!

ЗУРЗАЛАГАР ТАХЪУРАЙ ЛУГЪУЗ ИК ЛУГЪУДА:

Яру яцран тлар я Ген, Беъгер алай тар я Ген. Хъел атайла кел я Ген, Ислягъ члавуз кел я Ген!

* Яру яц - чил крчарал хуьзвай яц.
** Ген - Чилин гъуц.

АЯЛ ХАЗВАЙ ПАПАЗ ТАДИ ГУДАЙЛА ИК ЛУГЪУДА:

Аллаб*, Алдин паб, Алдин паб, Алпанан паб, Пехъи хъана катай паб, Къвалалай аватай паб, Чалай асант алатай паб.

* Аллаб - Аял хазвай дишегълийринни аялрин чан къачуз алахъдай пехъи гъуц.

РАГЪ АКЪАТУН ПАТАЛ ИК ЛУГЪУДА:

А гуни*, гуни, гун герек, Гуниди рагъ гъун герек, Къаяр-мекъер хутахна, Жиржирар** къугъун герек.

* Гуни - нини, яру буьшме галчукна-вай йирф.

** Жиржир - кудай рагъ авай йикъар.

ЯРГЪА АВАЙ МУКЪВА-КЪИЛИЙРИКАЙ ХАВАР КЪУН ПАТАЛ ШИВ-ХВАР ГЪИЛЕЛ КЪУНА ИК ЛУГЪУДА:

Шив-хвар*, Шив-хвар, Шив-хвар - ацай квар. Шив-хвар, шар пепе. Шар пепе, Шарвал** пепе Бун Шарвандиз вач-хъша Шад хабарар гъаз хъша.

* Шив-хвар - лезгийри къени руьгъ хъиз къабулнавай пепе

** Шар (Шарвал) - пачагъ

ЯГЪИЯР ЧИЛЕРАЛ АТАЙЛА ГЪУЦАРИЗ ИК ДАДАЙ:

Я члехи руьгъ* хан илихъна**. Чи дугунар къуна хъи, мад. Къуд нав алай ван, атана, Мичи-мичлер чктура фад.

Члулав-мичли къаралмишар Цлу курай, ци тхурай. Жи суvara, жи дугунар, Ракиннин лад акъурай!

* Члехи руьгъ - Гъуц, аллагъ.

** Илихъун - Инсандал киц хъиз гъарза жен.

Жалал БАГЪИРАШТУЛ.
(Гуьгъ ама)

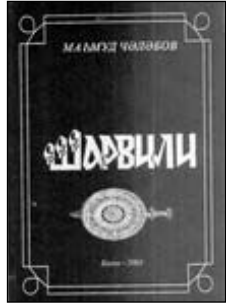

КЪАХ ШЕГЪЕРДИН АКУНАР.

XALQ QƏHRƏMANI HAQQINDA KİTAP

■ Azərbaycanın adlı-sanlı rəssamı Məhəmməd Çələbovun yaradıcılığı ilə onun sənətinin pərəstişkarları yaxından tanışdırlar. Rəngkarlıq, grafika və portret janrlarında yadda qalan maraqlı əsərlər yaratmış sənətkarın həyatı və fəaliyyəti haqqında "Samur" qəzetinin oxucularına dəfələrlə məlumat vermişik. Onun əsərlərindən öz elinə, obasına, ulu yurduna məhəbbət mövzusu ana xətt kimi keçir.

Qoşaman rəssam öz istedadını daha bir sahədə - poeziyada da sinamağı qərara almışdır. Ləzgilərin şifahi xalq yaradıcılığı ilə uzun illərdən bəri məşğul olan, onu tədqiq edən Məhəmməd müəllim bir neçə il ərzində qədim qəhrəmanlıq eposu olan

"Sarıvili" ilə əlaqədar zəngin folklor nümunələrini toplamış, xalq arasında yayılmış nağıl, əfsanə, rəvayət və daşlanlardan yığılmuş materiallar əsasında maraqlı və yadda qalan orijinal bir əsər - "Sarıvili" dastan-poemasını yaratmışdır.

Nəfis tərtibatla Bakıda

nəşr olunmuş 500 səhifədən ibarət "Sarıvili" kitabı geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Yadelli işğalçılara qarşı ləzgi xalqının apardığı uzun əsrlik mübarizə tarixinin bəzi səhifələrini özündə ehtiva edən bu əsərdə tarixi faktlar folklor nümunələrinə qovuşaraq yeni deyim tərzində oxucuya çatdırılır.

Kitabın redaktoru Akif Şahverdiyevin müqəddimədə qeyd etdiyi kimi, ömrünün bir neçə ilini bu çətin və şərəfli işə həsr etmiş Məhəmməd müəllimi yeni nəşr münasibətilə təbrik edirik, ona yeni yaradıcılıq uğurları arzu edirik. Umid edirik ki, əsər oxucuların dərin marağına səbəb olacaqdır.

"Samur".

НАШ ПРЕДСТАВИТЕЛЬ

По всем вопросам, касающимся газеты "Самур" можно обращаться к нашему представителю в Кусарском районе - Сафарбеку Халедову.

Тел.: 5-29-15 р.
5-21-92 д. (850) 611-77-42

ГАФАЛАГ

аклажун - загнуть
гацум хьун - деревенеть
кьукь (дурнадин жинсинин еке кьуш) - дрофа
кьекьвец - завита
кьекьуьн (вацлун) - загиб
кьеччил (мес.чарчин) - загиб
маргьв (зул) - дорожка
ицитлун (изитлун) - заговор
члар - начало ручья
нашрав - болото
мерки - водопад
руьк - дубрава
бурдукь - пухлый
лакьа - верзила
хатла - хромой
хутл - кит

НОВЫЙ АЛЬБОМ

"Ягь, са лезги гьава!" Так называется второй альбом лезгинского ансамбля "Сувар". Любители родной музыки смогут ознакомиться с популярными народными и авторскими песнями из репертуара ансамбля в исполнении солистов А.Курбанова, Д.Заловой, Р.Пирвердиева, Р.Ибрагимова, Р.Гаджимурадовой, Р.Байрамбековой. В общей сложности, в новый диск вошли 16 (80 минут), а в кассету (30 минут) 12 мелодий.

МОЛОДЕЖНЫЙ ВЕЧЕР

Лезгинский молодежный вечер под названием "ДЕМ" состоится 25 апреля в ресторане "Мубарак" г. Баку. Желающие участвовать могут обращаться по телефонам: 38-88-32, 338-88-38.

ЕСТЬ ЕЩЕ ОДНА ЛИЦЕНЗИЯ!

■ Еще один наш земляк - Виталий Рагимов завоевал лицензию на участие на олимпийских играх в Афинах. Это право ему дал чемпионат мира, проходивший 11-14 апреля в Ташкенте, где он стал чемпионом.

В.Рагимов родился в поселке им. А.Бакиханова г. Баку. С детских лет увлеченно занимается греко-римской борьбой. Результат его неумолимого труда очевиден. Вот уже несколько лет подряд он приносит славу отечественному спорту.

В 2000 году он стал лидером на чемпионате мира, проходившем в городе Истанбул (Турция) в своей весовой категории (54 кг).

На международных соревнованиях 2001 года

(Тегеран) он занял второе место.

А в 2001 году Виталий стал чемпионом Европы среди молодежи (Измир).

Виталий также призер чемпионата Европы проходившего в Югославии (58 кг).

А в прошлом году он стал чемпионом Азербайджана в своей весовой категории (60 кг).

Сын Мажиба, Виталий Рагимов усердно готовится к олимпийским играм, которые пройдут этим летом. Кто знает, может, хорошо зная вкус победы, наш "кьегьал" и в этот раз вернется на родину с золотом. Иншаллагь! Успехов тебе, земляк!

Адхам ШАХМУРАДОВ,
доцент Инженерно
Строительного
Университета.

QƏZƏBLİ MƏQTUB... VƏ ONUN SAKİT ŞƏRHİ

■ "Samur" qəzetinin kollektivinə səmimi salam! Azərbaycan Respublikası "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinin orqanı olan "Samur" qəzetini həmişə sevmişəm. Çünki o, ləzgi və azərbaycan xalqları arasında mehribançılıq və dostluq əlaqələrini möhkəmləndirir, eləcə də onda hər iki dildə maraqlı məqalələr dərc olunur. Ona görə Azərbaycanda yaşadığım zaman həmişə "Samur" qəzetinə abunə yazılmışam. İndi isə mənim ürəyimi sindirmisiniz. "Samur" qəzetinə olan hörmətimi, səmimiyyətimi və mehribançılığımı azaldırsınız. Bu qəzetin heç bir nömrəsini mənə göndərməmişsiniz.

"Obedinenny kataloq", "Pressa Rossii" Rossiyskie i zarubejnie qazeti i jurnali" adlı kataloqda "Samur" qəzetinin altı aylıq abunə qiyməti rus pulu ilə 309 rubl 78 qəpikdir. Mənə çatdırmaq üçün əlavə pul da üstə gəlmişdir. Mən heç bir yerdə işləmirəm, pensiyaçıyam. Az məbləğdə pensiyamı (70 min) Xaçmaz rayonu sosial təminat şöbəsindən alıram. Dəməli çörək pulundan kəsb qəzet yazdırmışam. Onu da siz mənə göndərmirsiniz. Xahiş edirəm həm mənim qəzetlərimi, həm də bu vaxta qədər müntəzəm qəzet göndərilməməsinin səbəblərini yazıb məktub göndərsiniz.

Hər hansı yaxın və uzaq xarici dövlətlərin qəzetlərinə abunə yazdırsam, zərflə salıb mənə qəzet göndərəcəklər. Bəs Azərbaycan Respublikasında qəzet almaq nə üçün çətindir?

Mən gecələr yata bilmirəm. Yuxuda "Samur" qəzetini oxuyuram. Sonra da diksinib oyanıram, səhərə kimi yata bilmirəm. Məni tamamilə xəstələndirmisiniz. Siz özünü mənim yerimdə olsaydız nə edərdiniz? Gəlin aramızdakı hörməti, dostluğu itirməyə. 25 gün müddətində sizdən məktub və "Samur" qəzetinin ötən nömrələrini almısam bu barədə prezidentlər İlham Əliyevə və Vladimir Putinə şikayət etməyə məcbur olacağam. Sizi Bakının və Moskvanın qəzetlərində tənqid etməyə, Azərbaycan respublikasının hüquq mühafizə orqanlarına şikayət etməyə məcbur olacağam.

Mühiddin HACIBƏYOV
Əmirzaman oğlu.
Mənim ünvanım:
Astraxan, Kirov rayonu,
Karl Marks meydanı, 34.
3 aprel, 2004-cü il.

Hörmətli Mühiddin hacibəyov!
Redaksiyamıza göndərdiyiniz məktubu aldım. "Samur" qəzetinə bəslədiyiniz hörmət və məhəbbətə görə sizə minnətdarıq. Bizim üçün hər abunəçi qiymətli. Dənizdə mirvari axtaranlar hər növbəti tapıntıya necə sevinirlərsə, biz də hər yeni oxucu qazanan - da bir o qədər şad oluruq. Bu mənada məktubunuzu oxuyub qürur hissi keçirdik ki, "Samur"u oxuyanlar Astraxanda da var.

Nəzərinizə çatdırmaq ki, "Samur"un kollektivinin vəzifəsi qəzet nəşr etmək və yayım təşkilatları ilə müqavilələr bağlamaqdır. Redaksiya qəzetin çapına, yayım təşkilatları isə onun abunəçilərə çatdırılmasına məsuldur, çünki buna görə ona abunə pulundan faiz ödənilir.

Respublika ərazisində qəzetimizin yayımı ilə "Qaya" firması məşğul olur və bu vəzifəni vicdanla yerinə yetirir. Ölkəmizdən xaricdə yaşayan vətəndaşlara isə, bağladığımız müqaviləyə görə qəzeti Azərbaycan mətbuat Yayımı çatdırılmalıdır. Lakin həmin təşkilat qəzetimizin reestrini Rusiyanın və MDB-nin kataloqlarına daxil etməsinə baxmayaraq, xaricdəki abunəçilərdən bu təşkilata daxil olmuş abunə haqqından bircə manat belə redaksiyanın hesabına köçürməmişdir. Əksinə, həmin yayıma görə redaksiyanı özünə borclu çıxarmışdır. Biz bir neçə il Mətbuat Yayımına qəzetimizi müqavilə şərtləri əsasında müntəzəm çatdırmışıq, qarşılıqlı tərəf isə öhdəliyinə əməl etməmişdir. Buna görə də bu ilin yanvarın 1-dən etibarən həmin təşkilata qəzetimizi göndərmirik. Xahiş edirik iradlarınızı həmin təşkilata bildərsiniz.

Bizə gəldikdə isə pensiyaçı olduğunuzu və qəzetimizə olan səmimi münasibətinizi nəzərə alaraq, redaksiya hesabına 6 aylıq nömrələrimizi sizə çatdırırıq.

"Samur" qəzeti redaksiyası.

САМУР

Главный редактор
Седагет КЕРИМОВА

Адрес редакции:
370146 Баку, Метбуат
проспекти, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.
e-mail: samur@nm.ru
http://www.samur.info

Расчетный счет
26233080000
1-й Ясамальский филиал
ОУАБ г.Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Рег.№ 78

Индекс: AZ 1073
Тираж: 2000
Тел: 32-92-17,
(850) 320-74-05